

Новий ринок електроенергії України

Вінницький національний технічний університет

Анотація

У статті подані результати дослідження специфіки реформування ринку електричної енергії України. Розглянуто основні шляхи покращення діяльності ринку електроенергії.

Ключові слова: електрична енергія, ринок, модель, споживач, постачальник, тариф, сегмент.

Abstract

The article presents the results of research into the specifics of reforming the electricity market in Ukraine. The main ways of improving the activity of the electricity market are considered.

Keywords: electricity, market, model, consumer, supplier, tariff, segment.

У зв'язку з набуттям чинності (з 1 січня 2019 року) Закону України «Про ринок електричної енергії» на енергетичному ринку триває обговорення змін. Споживачів цікавить питання щодо зростання цін, експерти дають прогнози, ЗМІ намагаються висвітлювати очікувані зміни.

Нова модель ринку набагато складніша ніж стара: з'явилися сегменти, нові учасники ринку, виробники отримали можливість продавати електричну енергію кількома каналами. Став можливим прямий продаж або через організовані сегменти; те ж саме можуть робити постачальники, трейдери. Споживачі мають право обирати, постійно змінювати постачальника.

Отже, розглянемо переваги нової моделі ринку:

1) вільне ціноутворення, тобто на всіх сегментах ринку ціни на електричну енергію формуються вільними, такими, якими їх диктує ринок (попит).

2) запроваджується гарантія оплати електричної енергії, тобто виключається можливість створення та накопичення боргів.

3) наявна конкуренція; виробники конкуруючи між собою, самі приймають рішення, на якому сегменті, які обсяги продавати. Серед постачальників також є конкуренція. Вони можуть пропонувати своїм споживачам різні умови.

4) розширюються права споживачів, зокрема, вони отримують можливість змінювати постачальника.

5) зрозуміло, що все це має привести до залучення інвестицій у галузь, тому що це підвищує прозорість, ринок функціонуватиме за європейськими правилами.

Окреслимо суб'єктів ринку.

Закон передбачає 8 видів суб'єктів ринку:

- 1) по-перше, це виробники. Вони мають право виконувати функції постачальника послуг з балансування та постачальника допоміжних послуг;
- 2) оператор системи передавання. Це (НЕК «Укренерго») оператор магістральних та міждержавних мереж. Він зобов'язаний виконувати функції адміністратора комерційного обліку, він є оператором балансууючого ринку (тобто організатором торгів на цьому ринку) і адміністратором розрахунків;
- 3) оператор систем розподілу – це оператор локальних мереж. Він зобов'язаний бути постачальником послуг комерційного обліку, за умови, якщо споживач звернеться до нього з такою вимогою;
- 4) оператор ринку – це організатор торгів ринку «на добу наперед» та внутрішньодобового ринку;
- 5) гарантований покупець. Основна мета – виконання зобов'язань держави перед “зеленою” генерацією;
- 6) трейдер купує та продає електричну енергію виключно в оптовій частині ринку, не має права продавати кінцевому споживачу. Трейдери забезпечують ліквідність ринку, забезпечують достатню кількість угод на ринку, достатні обсяги купівлі-продажу;
- 7) електропостачальник постачає електроенергію кінцевому споживачеві;
- 8) споживачі – це побутові споживачі, малі непобутові споживачі та промислові споживачі.

Законом передбачено шість сегментів ринку, п'ять з яких належать до оптової частини ринку та шостий сегмент – це власне роздрібний ринок. Оптова частина ринку представлена такими сегментами: сегмент двосторонніх договорів; два сегменти – ринок “на добу наперед” та внутрішньодобовий ринок; далі балансуєчий ринок та ринок допоміжних послуг.

Для кожного сегменту діють окремі правила участі, відрізняється перелік учасників ринку та їх взаємозв'язки. Є абсолютно логічна послідовність роботи кожного з цих сегментів ринку.

Розглянемо взаємодію сегментів ринку у часі. Першим починає працювати сегмент двосторонніх договорів (всі учасники ринку можуть укласти двосторонню угоду за рік до доби постачання. Саме тоді починає працювати ринок допоміжних послуг – оператор системи передавання, який є організатором цього ринку, проводить аукціони із закупівлі допоміжних послуг у постачальників таких послуг). Далі, за 7 діб до доби постачання учасникам відкривається можливість подання заявок на ринок «на добу наперед» (ця можливість є до 11 години, за одну добу до доби постачання). Як тільки закінчилися торги на ринку «на добу наперед», починає працювати внутрішньодобовий ринок, (о 15 годині, за одну добу до доби постачання); закінчується подання заявок на внутрішньодобовий ринок за 60 хвилин до першої години постачання. Далі, протягом 15 хвилин, тобто за 45 хвилин до години постачання, працює балансуєчий ринок.

Двосторонні договори – це неорганізований сегмент ринку, відсутній центральний організатор торгів. Всі учасники ринку, крім оператора ринку, мають право купувати та продавати електричну енергію за двосторонніми договорами. Для договорів, які учасники укладатимуть до кінця 2020 року, встановлені обмеження по його терміну, – він не може перевищувати 1 рік. Всі учасники укладають двосторонні договори на вільних умовах: ціноутворення вільне, умови постачання та оплати – це домовленість сторін, форма договору вільна.

Ринок «на добу наперед» та внутрішньодобовий ринок – це організований сегмент ринку, організатором торгів є Оператор ринку. У цьому сегменті ринку мають право брати участь всі учасники ринку. Торги відбуваються виключно в електронному вигляді. Оператор ринку приймає електронні заявки від виробників на продаж, ранжує їх від найдешевших до найдорожчих та приймає заявки на купівлю від покупців і визначає точку перетину пропозиції та попиту. Ця точка перетину визначається для кожної години наступної доби.

Ринок допоміжних послуг. Організатором торгів на цьому ринку є Оператор системи передавання, він відповідає за стабільність, надійність та якість роботи енергосистеми.

Балансуєчий ринок управляється Оператором системи передавання – купує та продає електроенергію для врегулювання небалансів. Важливою особливістю цього сегменту ринку є те, що всі учасники оптового ринку несуть відповідальність за свої небаланси. Ця відповідальність має бути відображена у фінансовій гарантії, яку кожен учасник ринку має надати Оператору системи передавання.

Роздрібний ринок функціонує для постачання побутовим споживачам, малим побутовим та бюджетним установам.

Отже, новий ринок електричної енергії України має привести до запровадження конкуренції, вільного ціноутворення, розширення прав споживачів, тому що це підвищує прозорість, що сприятиме залученню інвестицій у галузь, яка функціонує за європейськими правилами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг. Затвердження правил ринку URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0307874-18> (режим доступу: 28.02.2020 р.).
2. Про затвердження Правил роздрібного ринку електричної енергії. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0312874-18>. (режим доступу: 28.02.2020 р.).
3. Ринок електричної енергії: що зміниться з 1 липня 2019 року. URL : <https://vin.enera.ua/node/153>. (режим доступу: 28.02.2020 р.)

Азарова Анжеліка Олексіївна – к.т.н., професор каф. МБІС, заст. декана ФМІБ з наукової роботи та міжнародного співробітництва.

Пугач Володимир Сергійович – ст. гр. МІТ-18б Факультету менеджменту та інформаційної безпеки, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця.

Azarova Anzhelika A. – PhD in technique, professor, deputy Dean of the Faculty of management and information security by scientific work and international cooperation.

Puhach Volodymyr S. – st. of the gr. MІT-18b of the Faculty of management and information security, Vinnytsia National Technical University, v. Vinnytsia.